

БЛАГОВЕСТ ДОЛАПЧИЕВ ЗА АНТОН ШОУРЕК

Шоурек е и мой учител. През семестриалната ваканция на 1926 г., когато бях студент по математика първа година, той ми възложи да направя няколко модела на данделиновото предложение. Снабди ме със свои разноцветни картони и ми даде ценни упътвания по техническата страна на изготвянето на такива модели, с които да се илюстрират ясно данделиновите теореми за коничните сечения. Докато работех тези модели в моя роден град Сливен (където Шоурек започна мисията си в България), той е преживявал последните си дни. Още в Сливен до мен достигна вестта за неговата кончина. Моделите бяха изработени и в чест на Шоурек оставени в геометричната сбирка, създадена от него във Физико-математическия факултет на Университета.

Антон Шоурек, макар и чужденец, остави неизличими следи в историята на нашия Университет и по-специално на тогавашния Физико-математически факултет. От него започна традицията на геометричните четения, характеризиращи чешката школа, и у нас. Той е първият наш синтетик и нему се дължи голямата начетеност в онези години, която са имали и нашите по-стари учители, и някои специалисти военни в областта на изобразителната геометрия. А тя даде здрава основа на следващите поколения български математици-геометри.

Имената на Иречек, Шоурек, Шкорпил и много други чехи са тъй познати у нас, както и имената на нашите строители на новоосвободената ии държава.

Цитатът е взет от статията „Антон Шоурек“ на Бл. Долапчиев, отпечатана в сп. „Математика“ (1974). Кн. 1, 1—4.

БОЯН ПЕТКАНЧИН ЗА АНТОН ШОУРЕК*

Учебникът (*на Шоурек — бел. ред.*) е огромна съкровищница на дескриптивно-геометричен материал. Би могло да се каже, че е налице една енциклопедия по дескриптивна геометрия, която е богато снабдена и с исторически, и с библиографски бележки. Ще си позволя да цитирам преценката за учебника на Шоурек, направена от А. Фер, редактор на меродавното, излизащо и досега, списание *L'Enseignement mathématique*. vol 20 (1920), p. 462:

„Тази книга е едно пълно съчинение по дескриптивна геометрия, което е от важно значение за висшето образование, университета и развитието на техниката в България. По материята и методите на изложение съчинението на А. В. Шоурек има стойности, равни на известните класически съчинения по тази геометрия. То не се ограничава само с метода на Монж, но съдържа едно основно разработване на котираната, централна и аксонометрична проекция, които са придружени с великолепно изработени фигури. Началото съдържа хубаво историческо изложение за развоя на дескриптивната геометрия В прибавката се намират ценни исторически и библиографични бележки, които трябва да се имат предвид за справка.”

Аз имах щастието да бъда ученик на Шоурек, макар и за кратко време. Като студент по математика от първи курс през зимния семестър на 1925/26 г. слушах при него лекции по дескриптивна геометрия. Той говореше тихо и напечно, излагаше ясно и нагледно елементарните начални неща от предмета, рисуваше красиви чертежи върху черната дъска. Обичаше да се шегува леко с аудиторията, особено със студентките, когато забележеше, че по чиновете липсват тетрадки чертожни инструменти, дори моливи.

Целият живот на Шоурек, изпълнен с неуморен труд за математиката, беше посветен на България, неговата втора родина. Израз на всенародно признание за неговите заслуги е било трогателното и тържествено погребение на 22 февруари 1926 г., което е било извършено на държавни разноски в присъствието на представители на Министерството на народната просвета, на Чехословашката легация и на цялото професорско и студентско тяло.

Обхващайки огромното дело на Шоурек за изграждането на модерно математическо образование в България, ние се прекланяме пред неговия подвиг. Неговото дело е пример, който трябва да бъде следван.

НИКОЛА БОНЕВ ЗА АНТОН ШОУРЕК**

Аз притежавам учебника на проф. Шоурек по дескриптивна геометрия от 1914 г., а така също и неговия учебник по проективна геометрия от 1925 г., част I. Преговорът към първия учебник завършва така:

„Като предавам този учебник в ръцете на моите слушатели, желая той да им даде солидна основа, върху която те да градят самостоятелно тази наука и да я обогатяват с ценни приноси, за да може да се каже един ден и за България, че тя е страна на дескриптивната геометрия.”

От тези редове се вижда колко много този ентузиазиран човек е обичал нашата страна. Познавах го като бях студент, и след това като асистент по математика в течение на 2 години. Изпитвах особено уважение и симпатия към този стар учен, дошъл в нашата страна, за да й посвети много години от своя живот и за да бъде полезен със своите знания на българската младеж.

Той говореше доста добре български език; мисля, че грешеше само в ударенията (точка, права, ...). Някои нашенци се усмихваха. Като че ли българският език не е труден за чужденците! Веднаж попитах едни компетентен човек с голяма култура какъв процент от българите говорят перфектно руски език. Той доста се позамисли и отговори, че този процент е твърде малък. Може би е по-лесно да се научи перфектно един съвършено чужд език, отколкото един близък.

* Цитатът е взет от доклада за живота и делото на А. Шоурек, изнесен от акад. Б. Петканчин на 10 март 1976 год. и отпечатано в т. 19 (52) на Физико-математическо списание (1976), 240–243.

** Слово (с незначителни промени) на проф. Н. Бонев от Физическия факултет на Софийския университет, произнесено на 10 март 1976 год. и отпечатано в т. 19 (52) на „Физико-математическо списание“ (1976), с. 246.

През IX век моравският княз Ростислав повикал братята Кирил и Методий и учениците им (Климент, Горазд, Сава, Наум, Ангеларий и др.) в Моравия, за да се бори чрез тях срещу опитите на немско-латинското духовенство да германизира неговата страна.

Около 1000 години по-късно Чехия ни върна тази услуга. Тя изпрати в току-що освободената от османско владичество и изостанала тогава България цяла плеада изтъкнати, високообразовани труженици, за да съдействат за издигането на нейното културно ниво. Да спомена тук само имената на естественика археолог Шкорпил, на историка Иречек (който стана у нас министър на просветата и написа своята „История на българите“), на художника Мърквичка и в областта на математиката на проф. Шоурек.

През есента на 1924 г., преди повече от половин столетие, ми предстоеше да замина за Париж, за да специализирам по астрономия. Преди заминаването си посетих проф. Шоурек в неговия дом. Той живееше на улица „Шипка“ в една едноетажна къща. На нейно място сега се издига голям жилищен блок. Проф. Шоурек с малка черна шапчица на главата и неговата дъщеря ме приеха много приветливо. По всяка вероятност съм направил това посещение, понеже съм мислил, че може би вече не ще видя този уважаван, мил и симпатичен мой професор.

И действително, той почина по време на моето отсъствие от България.

ПЕТКО ИВАНОВ ЗА АНТОН ШОУРЕК***

В 8 часа. сутринта на един октомврийски ден през 1921 г. леко се отвори вратата между стаята на преподавателите и аудиторията. Проф. А. Шоурек в тъмен костюм влезе в аудиторията. В лявата си ръка държеше чертожни инструменти и след като направи няколко крачки, поздрави студентите с „добро утро“, а със свободната си дясна ръка даде знак за сядане.

В аудиторията цари гробна тишина, леко нарушавана от шумоленето при записване. В лекцията си между другите въпроси проф. Шоурек се спря на въпроса за предмета и задачите на дескриптивната геометрия. След като изложи научното становище, обърна се полуналяво с лице към черната дъска и с гръб към студентите завърши: „И най-последно, дескриптивната геометрия е наука, която не е за жени.“ В аудиторията се чу лек смях, а той, професорът, продължава със същия тон: „Така законодателят на българския закон за народната просвета е дефинирал дескриптивната геометрия, защото в девическите гимназии не се предвижда изучаването на този предмет.“ Целта е постигната — прогресивният демократ професор Шоурек леко, но остро осмива реакционното становище на българския законодател за мястото на жената в живота — тя е човек второ качество. Тази критика няма да се забрави от присъстващите.

*** Из спомените на доц. П. Иванов за А. Шоурек, разказани на 10 март 1976 г. и отпечатани в т. 19 (52) на „Физико-математическо списание“, (1976), 247.